

**МОНГОЛЫН ЭЗЭНТ ГҮРНИЙ АЛБАН БИЧГИЙН УЛАМЖЛАЛ
БА ЗАРИМ ТОГТСОН ҮГ ХЭЛЛЭГИЙН ОРЧУУЛГЫН ТУХАЙД
(Хубилай хаан Корйю улсын ванд илгээсэн жуу бичгийн жишээгээр)**

Б.Ариунбайгаль²²

***Abstract:** Korean historical sources contain a lot of information related to Mongolia and Mongolian-Korean relations written in ancient Korean original text, which is in Chinese. In this research, we aim to narrate the tradition of official letters of the Mongol Empire, as well as how certain fixed words and expressions were translated in diplomatic correspondence and how they were reflected through "A letter sent by Kublai Khan to the king of Goryeo".*

***Түлхүүр үг :** Албан бичиг, Хубилай, Корйю, Гуулин улс, солонгос, уламжлал, харилцаа.*

Оршил

Монголчуудын албан бичгийн уламжлал нь маш эртний түүхтэй. Тухайлбал, бидэнд мэдэгдээд байгаа Монголын хамгийн анхны гадаад харилцааны захидал бичиг болох НТӨ 192 онд Хүннүгийн Маодун шаньюйгаас Хятадын Хан улсын хатан хаан Гао хоу-д илгээсэн захидал²³ бөгөөд Сяньби, Тоба, Хятан, Их Монгол, Их Юань улс гээд манай түүхийн үе үед холбогдох олон арван захидал харилцааны бичиг нь жинхэнэ эхээрээ, эсвэл, монгол болон харь орны түүх сударт тэмдэглэгдэн өнөө үед уламжлагджээ.

Тухайлбал, Солонгосын түүхийн сурвалжуудад Монголтой холбоотой мэдээ занги болон эртний Солонгос эх буюу нангиадаар тэмдэглэсэн Монгол-Солонгосын

²²Ph.D, МУИС, ШУС, ХУС, Ази судлалын тэнхим, ORCID: 0000-0002-7733-9235.

²³Энэхүү захидлын эх бидэнд уламжлагдан ирээгүй бөгөөд уг захидлын тухайт мэдээ хийгээд нангиад орчуулга нь “Ши-цзи (史記, shi ji, 사기)”-гийн 110-р дэвтрийн 136, Бань Гу-гийн “Цянь Ханьшу (前漢書, qian han shu, 전한서)”-гийн 94-д тэмдэглэгдэн үлдсэн байна. Уг захидлын талаар Сумьяабаатар Б., “Монгол хэл, утга зохиол, аман зохиолын ном зүй. 1”, Монгол хэл. Шинжлэх ухааны академийн хэвлэл, УБ., 1972, тал 5-9, Содном Б., Цоггэрэл нар, “Уран зохиолын цоморлог” сэтгүүл, №11, УБ., 1958, тал 171, Ариунбайгаль Б., “1270 онд Гуулин улсаас Монголд илгээсэн төрийн захидал бичгүүд” магистрын ажил, МУИС., 2011, 6-14 талаас дэлгэрэнгүй үзнэ үү.

харилцааны бичгүүд нэлээд их буйг дурдвал эрт, дунд үеийн Солонгосын түүхийн сурвалжууд болох “Гурван улсын түүхэн тэмдэглэл (сол. 삼국사기, нан. 三國史記)”, “Гурван улсын нөхсөн судар (삼국유사, 三國遺事)”, “Зүүн гүрний цэргийн толь (동국병감, 東國兵鑑)”, “Гуулин улсын судар (고려사, 高麗史)”, “Гуулин улсын судрын чухал анги (고려사절요, 高麗史節要)”, “Чосонь улсын магад тэмдэглэл (조선왕조실록, 朝鮮王朝實錄)” зэрэг болно. Эдгээрээс гадна, Солонгосын хойгт оршиж байсан үе үеийн төрт улсуудын элчсийн замын тэмдэглэлүүд байх бөгөөд Монголд өнөөгийн байдлаар дээрх сурвалжуудад үлдсэн Монгол-Солонгосын захидал харилцааны бичгүүдийн талаарх судалгаа харьцангуй богино хугацаанд чамлахааргүй хэмжээнд хийгджээ.

Тэдгээрээс томоохныг нь дурдах аваас, “Гуулин улсын судар”-ын “Сурвалжит гэр”-ийн 1218-1294 оны хэсэгт холбогдох мэдээнд Монголоос Корйё улсад илгээсэн 136 захидал бичиг, Корйё улсаас Монголд илгээсэн 171 захидал харилцааны бичиг буйг доктор Б.Сумьяабаатар орчуулан судалж судалгааны эргэлтэд оруулсан бол, дээрх судалгааны үргэлжлэл болох 1270-1280 онд хамаарах хоёр улсын 150 гаруй захидал харилцааны бичгийг бид судлаад байна.²⁴ Түүнчлэн доктор Ц.Цэрэндорж “Чосонь улсын магад тэмдэглэл”-д үлдсэн Монголтой холбоотой бүхий л мэдээ занги болон баримт сэлтүүдийг судалж олны хүртээл болгожээ.

Харин энэ удаа бид Монголын эзэнт гүрний албан бичгийн уламжлалыг тодруулахын зэрэгцээ зарим тогтсон үг хэллэг нь гадаад харилцааны захидал бичигт хэрхэн орчуулагддаг байсан агаад хэрхэн туссаныг “Хубилай хаан Корйё улсын ванд илгээсэн нэгэн жуу бичиг”-ээр дамжуулан өгүүлэхийг зорилоо.

1. Монгол албан бичгийн ангилал ба хэлбэр

Монголын их хаад, хааны угсааны ноёд эздийн буулгасан бичиг баримтын зүйлсийг зарлиг, үг, захидал, гэрэгэ гэх мэтээр ангилан хэлэлцэж болно.

-Зарлиг. Их хааны буулгадаг зарлиг тушаалыг л монгол хэлээр “зарлиг”, харин түүнээс бусад хааны угсааныхан, хатад, аймгийн ахлагч, сайд, түшмэдийн тушаал зааврыг “үг” хэмээн нэрлэдэг байсан агаад энэ нь Хубилай хаан Их Юань улсыг зарлан тунхагласан 1260 оноос Тогоонтөмөр хаан Дайдуг орхин умар тийш одсон 1368 он хүртэлх 100 орчим жилийн хугацаанд мөрдөгдсөн Их Юань улс дахь бичиг хэрэг хөтлөлтийн онцлог гэж хэлж болно.

-Үг (тушаал). Дээр өгүүлсэнчлэн их хаанаас бусад их бага хаад ноёдын гаргаж буй захирамж тушаалыг “үг” хэмээн нэрлэдэг байжээ. Харин түүнийг бичгийн хэлбэрт оруулсныг “бичиг” хэмээн нэрлэдэг байсан бололтой.

²⁴Ариунбайгаль Б., “Гуулин улсын судар Монгол-Солонгосын харилцааны түүхийн сурвалж болох нь (1270-1280 оны Монгол-Солонгосын харилцааны бичгийн жишээн дээр)”, докторын диссертаци, МУИС., 2018, “Гуулин улсын судар дахь Монгол-Солонгосын харилцааны бичгүүд”, Соёмбо принтинг ХХК., 2021.

-*Захидал*. Гадаад орны хаад ноёд, шашны тэргүүнд явуулах захидлын хүлээн авагч нь захидал илгээгч монгол хаад эздийн шууд харьяаны этгээд биш учир (хэдийгээр Монголын хаад өөрсдийгөө мөнх тэнгэрийн тааллаар дэлхий ертөнцийг бүхэлд нь захирах ёстой гэж үздэг байсан боловч) Монголын эзэнт гүрэн дотроо буулгадаг зарлигтай адилхан байх боломжгүй байсан гэлтэй. Тиймээс тэдгээр захидал нь зарлиг, захидлын хоёрдмол шинжтэй байсан бололтой. Монголын их хаадын харь улсад илгээсэн захидал монгол эхээрээ үлдэж хоцроогүй учир бусад хэлээрх эхээр дамжуулан таамаглаж болно. Тэдгээрээс үзэхэд шууд зарлиг хэмээн нэрлэсэн зүйл үгүй боловч, агуулга хийгээд дээр нь дарсан тамганаас үзэхэд “зарлиг”-ийн шинжийг бас агуулж байжээ. Гүүг хааны Ромын Папад илгээсэн захидалд “Мөнх тэнгэрийн хүчинд Их Монгол улсын Далай ханы зарлиг. Ил, булха иргэнд хүрвээс биширтүгэй, айтугай” хэмээх үсэг бүхий тамга дарснаас үүнийг таамаглан мэдэж болно (Ц.Цэрэндорж, 2015:121-122).

Монголын их хаад харь улсын хаадад захидал бичиг явуулахдаа ихээхэн хашир болгоомжтой хандаж байсныг 1266 онд Хубилай хаанаас Японы ванд илгээсэн захидлаас харж болно. Тэрхүү захидлын нэр нь хүртэл “Их Монгол улсын хааны барьсан бичиг” хэмээх туйлын даруухан байсан ажээ. Өөрөөр хэлбэл, үе үеийн Хятадын төр улсуудаас хөрш зэргэлдээ улс орнуудад илгээдэг байсан төрийн бичигтэй харьцуулахад тун даруухан үг хэллэгтэй байжээ. Энэ захидалд урьдын судлаачдын үзэж ирсэн биш ямар нэгэн сүрдүүлэг, дарамт гэхээр зүйл байхгүй, нэгэн төрлийн амар мэндийг асуусан захидалтай ойрхон гэж зарим судлаач үздэг (Sugiyama, 1996 :120).

Монголын эзэнт гүрэн даяар албан бичгийн гол хэл нь монгол хэл байжээ. Хаад эздийн зарлиг, тушаал, захидал бичгийг монгол хэлээр бичиж, түүнийгээ харь хэлээр орчуулдаг байв.

Харин хэрэглэх бичгийн хувьд, дор хаяж 1269 оноос хойш хаад эздийн зарлиг тушаалыг монгол бичгээр бус, дөрвөлжин бичгээр бичиж эхэлсэн бололтой. Үүнийг *“Монгол үсэгт хоёр зүйлийн хэлбэр буй. Нэгийг нь уйгуржин, харин нөгөөг нь дөрвөлжин хэмээмүй. Урьд цагт жуу бичиг, тамганы бичээст дөрвөлжнийг нь хэрэглэж, өдөр тутмын ажил хэрэг явуулахад уйгуржныг хэрэглэдэг байсан...”* хэмээх солонгос сурвалжийн мэдээнээс харж болно. Дөрвөлжин бичгийг тархаах тухай Хубилай хааны зарлигт ч “Аливаа хаш тамга, тархаах зарлигийг монголын шинэ үсэг (дөрвөлжин үсэг)-ээр бичээд, бус улсын үсгийг дагалдуулан хавсаргагтун” гэж энэ талаар машид тодорхой заасан байдаг.

Үүнээс үзэхэд хаад эздийн зарлиг, тушаалыг дөрвөлжин үсгээр бичиж байсан нь тодорхой агаад Их Юань улсын үеийн зарлиг тушаал монгол бичгээс илүүтэйгээр дөрвөлжин бичгээр үлдэж хоцорсон нь ч үүнтэй холбоотой болов уу.

Их Юань улс нь нангиад газрыг эрхэндээ оруулсан тул монголоор бичсэн зарлиг, тушаалыг нангиадаар орчуулах зайлшгүй шаардлагатай байжээ. Тиймээс албан бичгийн

тогтсон үг хэллэгийг нангиадаар орчуулах нарийн дэг ёс байсан агаад тухайлбал зарлиг, захидлын хамгийн эхэнд бичдэг “Мөнх тэнгэрийн хүчинд” хэмээх хэллэгийг “長生天氣力[裡]” хэмээн орчуулж хэвшсэн ажээ. Гэвч дээрх нангиад орчуулгын үг хэллэг нь анхнаасаа шууд хэлбэршин тогтсон зүйл бус, нэлээд урт хугацааг туулсны эцэст нангиадаар ингэж орчуулна гэж тогтож, хэвшсэн ажээ. Тухайлбал, Хубилай хаанаас Японы ванд илгээсэн захидалд “上天眷命” гэсэн нь “Мөнх тэнгэрийн хүчинд” гэдгийн орчуулга агаад анхандаа захидал, зарлигийг хүлээн авч буй улс орны албан бичгийн хэллэгт тааруулан, ийнхүү нангиадаар арай өөрөөр орчуулж байсныг харуулж байна. Өөрөөр хэлбэл, Хубилай хааны үед албан хэргийг нангиадаар хөтлөх, орчуулах систем бүрэн хэлбэршин тогтохоос өмнө шилжилтийн шинжтэй үе байсан ажээ. Их Юань улсын эзэн хааны зарлигийг “шэнчжи (聖旨)”, “жуу [бичиг](詔)” хэмээн 2 янзаар ялгаварлан нэрлэдэг, түүнийгээ ч хатуу чанд мөрддөг байсан билээ. “Шэнчжи” гэдэг нь монгол хэлээрх зарлигийг нангиадаар орчуулсныг, харин “жуу” гэдэг нь анхнаасаа нангиад хэлээр үйлдсэн зарлигийг хэлдэг байжээ (Ц.Цэрэндорж, 2015 : 130).

2. Цагаагчин хонин (신미, 辛未, 1271 он) жилийн хаврын тэргүүн сарын шарагчин туулай (기묘, 己卯) өдөр Корёе улсын ванд илгээсэн Хубилай хааны жуу бичиг

Эртний солонгос эх

8	7	6	5	4	3	2	1
致稽緩匱乏王迎詔于郊	所需糧餉卿專委官赴彼逐近供給鳩集船艦待於金州無	昌洪茶丘將兵送抵海上比國信使還姑令金州等處屯住	輯爾家復遣趙良弼充國信使期于必達仍以忽林赤王國	爲渠疆吏所梗不獲明諭朕意後以林衍之故不暇及今既	好中國又與卿國地相密邇故嘗詔卿道達去使講信修睦	忽林赤王國昌洪茶丘等四十人來詔曰朕惟日本自昔通	己卯蒙古遣日本國信使秘書監趙良弼及

Эхийн сийрүүлэг (Солонгос, Нангиад дуудлага)

Мөр 1

Эртний	己	卯	蒙	古	遣	日	本	國	信	使	秘	書
Солонгос												
эх:												
Солонгос	자	기	몽	고	견	일	본	국	신	사	비	서
дуудлага:												
Нангиад	jǐ	mǎo	méng,	gu	qiǎn	rì	běn	guo	xìn	shǐ,	mì,b	shu
дуудлага:			mēng							shì	ì	
	良	弼										
	양	필										
	Lián	bì										
	g											

Мөр 2

Эртний	及	忽	林	赤	王	國	昌	洪	茶	丘	等	四
солонгос												
эх:												
Солонгос	급	홀	임	적	왕	국	창	홍	다	구	등	사
дуудлага:												
Нангиад	jí	hū	lín	chì	wáng	guo	chāng	hóng	cha	qiu	děng	sì
дуудлага:					,wàn							
	來	詔	曰	朕	惟	日	本	自	昔			
	래	조	왈	짐	유	일	본	자	석			
	lái,lài	zhào	yue	zhè	wéi	rì	běn	zi	xī			
				n								

Мөр 3

Эртний	通	好	中	國	又	與	卿	國	地	相	密	邇
солонгос												
эх:												
Солонгос	통	호	중	국	우	여	경	국	지	상	밀	이
дуудлага:												
Нангиад	tōng,	hǎo,	zhōng	guó	yòu	yǔ,	qīng	guo	dì,dè,	xiā	mì	ěr
дуудлага:	tǒng	hào	zhòng			yú,			dì	ng,		
						yù				ng,		
	詔	卿	道	達	去	使	講	信	修			
	조	경	도	달	거	사	강	신	수			

	zhào	qīng	dào	dá,t à	qu	shǐ, shì	jiǎng	xìn	xiū			
<i>Мөр 4</i>												
<i>Эртний</i>	睦	爲	渠	疆	吏	所	梗	不	獲	明	諭	朕
<i>солонгос эх:</i>												
<i>Солонгос</i>	목	위	거	강	이	소	경	불	획	명	유	짐
<i>дуудлага:</i>												
<i>Нангиад</i>	mu	wéi, wèi	qú	jiān g	lì	suo	gěng	bu	huò	mí ng	yu	zhè n
<i>дуудлага:</i>												
	以	林	衍	之	故	不	暇	及	今			
	이	임	연	지	고	불	가	급	금			
	yǐ	lín	yǎn	zhī	gù	bu	xia	jí	jīn			
<i>Мөр 5</i>												
<i>Эртний</i>	既	輯	爾	家	復	遣	趙	良	弼	充	國	信
<i>солонгос эх:</i>												
<i>Солонгос</i>	기	집	이	가	복	견	조	양	필	충	국	신
<i>дуудлага:</i>												
<i>Нангиад</i>	ji	jí	ěr	jiā,g ū,jiá ,jié	fu	qiǎ n	zhào	liáng	bì	chō ng	guo	xìn
<i>дуудлага:</i>												
	于	必	達	仍	以	忽	林	赤	王			
	우	필	달	잉	이	홀	임	적	왕			
	yu	bì	dá,ta	réng	yǐ	hū	lín	chì	wáng ,wàng g			
<i>Мөр 6</i>												
<i>Эртний</i>	國	昌	洪	茶	丘	將	兵	送	抵	海	上	比
<i>солонгос эх:</i>												
<i>Солонгос</i>	국	창	홍	다	구	장	병	송	저	해	상	비
<i>дуудлага:</i>												
<i>Нангиад</i>	guo	chān g	hóng	cha	qiū	jiān g,ji àng	bīng	sòng	dǐ	hǎi	shàn gshǎ ngsh àng	bǐ, bì
<i>дуудлага:</i>												
	使	還	姑	令	金	州	等	處	屯			
	사	환	고	령	금	주	등	처	둔			
	shǐ,sh ì	hái,h uán	gu	lǐng, lǐng	jīn	zhō u	děng	chù, chu	tún,z hūn			
<i>Мөр 7</i>												
<i>Эртний</i>	住	所	需	粮	餉	卿	專	委	官	赴	彼	逐
<i>солонгос эх:</i>												

<i>Солонгос</i>	주	소	수	량	향	경	전	위	관	부	피	축
<i>дуудлага:</i>												
<i>Нангиад</i>	zhu	suo	xu	lián	xiǎng	qīn	zhuān	wěi,	guān,	fu	bǐ	zhú
<i>дуудлага:</i>				g		g		wēi	guǎn			
	給	鳩	集	船	艦	待	於	金	州			
	급	구	집	선	함	대	어	금	주			
	gěi,jǐ	jiū	jí	chu	jiàn	dài,	yú,wú	jīn	zhōu			
				án		dāi	yu					

Мөр 8

<i>Эртний</i>	無	致	稽	緩	匱	乏	王	迎	詔	于	郊
<i>солонгос эх:</i>											
<i>Солонгос</i>	무	치	계	완	궤	핍	왕	영	조	우	교
<i>дуудлага:</i>											
<i>Нангиад</i>	wú,m	zhì	jī,qì	huǎ	kuì,g	fa	wáng,	yíng	zhào	yú	jiāo
<i>дуудлага:</i>	ó			n	uì		wàng				

Орчин цагийн солонгос хөрвүүлэг 1.

Гиймийл. Могог 일본에 국신사 (國信使)로 비서감 조량필 (趙良弼) 및 홀림적 (忽林赤), 왕국창 (王國昌), 홍다구 (洪茶丘) 등 40 여명을 보내어 왔다. 그들이 가져온 조서에 이르기를

“내가 생각하건데 일본은 예로부터 중국과 교통하여 우호관계를 맺어왔고 또 당신의 나라와는 그 국경이 아주 가깝기 때문에 일찌기 당신에게 조서를 보내고 사신을 파견하여 국교를 열어 우호를 맺게 하도록 하였다. 그러나 일본 지방 관리들의 방해로 나의 뜻이 명확히 전달되지 못 하였었다. 그 후에는 림연의 사건으로 그 문제를 미처 제기하지 못 하였다. 이제 와서는 당신의 나라가 안정되었으므로 다시 조량필을 국신사로 보내니 반드시 일본에 그가 도착하도록 할 것이다. 이와 아울러 홀림적, 왕국창, 홍다구의 장병들을 해변가에까지 보내어 국신사가 돌아올 무렵까지 우선 금주 (金州-김해) 등처에 주둔하게 되었으니 이에 필요한 군량은 당신이 그 사업을 전임 관리에게 맡기여 그 지방에 파견하고 그 린근 지방에서 마련하여 공급하도록 할 것이며 선박과 군함들을 모두어 금주에서 대기하게 하되 늦어지거나 부족함이 없도록 할것이다.”라고하였다. 왕이 교외에 나가서 조서를 받았다.

북역 “고려사”, ‘세가’ 27 권, 평양, 1975, 91 쪽.

Орчин цагийн солонгос хөрвүүлэг 2.

Гиймийл. Могог 일본국신사 日本國信使로 비서감秘書監 조량필趙良弼과 쿠림치[忽林赤], 왕국창王國昌, 홍다구洪茶丘 등 40 명을 보내면서 다음과 같은 조서를 전달했다.

“짐이 생각하건데 일본은 예로부터 중국과 서로 교류했으며 또한 경의 나라와 지역이 서로 가깝기에 진작 경에게 지시해 사신을 인도하고 우호관계를 맺도록 한 바있다. 그러나 그 나라의 국경을 지키는 관리들이 저지하는 바람에 짐의 뜻을 분명히 전달하지 못했으며, 그뒤에는 임연林衍의 일 때문에 겨를이 없었다. 이제 그대 나라가

안정을 되찾았기에 다시 조양필趙良弼을 국신사國信使로 보내니 반드시 일본에 당도할 수 있게 만전을 기하라. 또한 쿠름치, 왕국창, 홍다구로 하여금 군사를 거느리고 해안까지 호송하게 하고 국신사가 돌아올 때까지 임시로 금주金州 등지에 주둔하게끔 조치했다. 주둔하는 동안 소요되는 군량은 경이 전담관리를 주둔지로 보내 가까운 곳에서 마련해 공급하게 할 것이며, 전함을 금주에 집결 대기시켜 출발이 지체되거나 물자가 부족하는 일이 없도록 하라.”

왕이 도성 밖까지 나가 조서를 맞이했는데...

국역 “고려사”, ‘세가 27’, 이현재 옮김, 서울, 경인출판사, 2008, 155 쪽.

Монгол хөрвүүлэг:

Шарагчин туулай өдөр. Монголоос Япон руу улсын элчээр писөгам Чо Янп_{хил}²⁵, К_хүрүмчи, Ван Гүгч_{хан}, Хон Дагү нарын 40 хүн илгээн дараах жуу бичгийг уламжлав.

“Миний бодоход Япон улс эртнээс Дундад улс лугаа харилцаж ирсэн бөгөөд чиний улстай хил хязгаар харилцан ойр тул, урьд чамд заавар өгч элчийг газарчлан, найрамдал тогтооё хэмээсэн нь бий. Гэтэл тэр улсын хил сахигч түшмэд саад хийсний уршгаар миний санааг ёсчлон уламжилж чадаагүй ба түүний дараа Им Йөнъ-ий хэрэг явдлын улмаас завдсангүй. Харин одоо улс чинь тайван амгалан болсон тул дахин Чо Янп_{хил}-ыг элчээр илгээх тул заавал түүнийг Японд хүргэсүгэй. Түүнээс гадна, К_хүрүмчи, Ван Гүгч_{хан}, Хон Дагү нарыг цэргээ удирдан далайн эрэг хүртэл дагалдуулан элчийг буцаж ирэх хүртэл Кымжү нутагт цэрэг суулгахаар боллоо. Цэрэг суух хугацаанд шаардлагатай цэргийн хэрэгслийг чи хариуцсан түшмэлийг илгээн, ойр орчмын нутгаас бэлдэн нийлүүлж, хөлөг ба завийг цуглуулан Кымжү-д бэлэн байлгаж, явдал удаашрах, гачигдах зүйлгүй байлга.” гэжээ. Ван жуу бичгийг ордноос гарч хүлээн авав.

Дүгнэлт

Хубилай хаан Гуулин улсын ванд илгээсэн дээрх жуу бичгээс үзвэл, өгүүлэн бүхий үеийн монгол албан бичгийн онцлог болох үг хэллэг, агуулгын ерөнхий хэлбэр зэрэг нь огт ажиглагдсангүй. Тухайлбал:

Нэгдүгээрт: Хубилай хааны үеэс эхлэн их хаадын зарлигийг “Мөнх тэнгэрийн хүчинд, их суу залийн ивээлд, хаан зарлиг ану” гэсэн 3 мөр тогтсон хэллэгээр эхлүүлэн бичдэг байсан бол энэхүү жуу бичигт тэдгээр үг хэллэг үгүй, түүний нангиад орчуулга болох “長生天氣力[裡]” буюу “上天眷命” гэсэн хэллэг огт алга байна.

Хоёрдугаарт: Уг бичгийг нангиадаар “жуу бичиг” хэмээсэн нь дээрх бичгийг анхнаасаа нангиадаар бичсэн байх магадлал өндөр байна. Учир нь Их Юань улсын эзэн хааны зарлигийг “шэнчжи (聖旨)”, “жуу [бичиг](詔)” хэмээн 2 янзаар ялгаварлан нэрлэдэг, түүнийгээ ч хатуу чанд мөрддөг байсан бөгөөд “Шэнчжи” гэдэг нь монгол хэлээрх зарлигийг нангиадаар орчуулсныг, харин “жуу” гэдэг нь анхнаасаа нангиад хэлээр үйлдсэн зарлигийг хэлдэг байсан тухай бид дээр тэмдэглэсэн билээ.

²⁵ Солонгос хөрвүүлгүүдэд зарим үгс ба хүний нэрсийг ялгаатай тэмдэглэжээ. Бид 2 дахь хувилбарыг дагав.

Гэвч дөрвөлжин үсгээр бичсэн зарим нэг зарлигийн бичгийг “Гуулин улсын судар”-т “жуу [бичиг](ᠵᠢᠨ)” хэмээн тэмдэглэсэн тохиолдол бас буйг анхаарах нь зүйтэй. Баттай хэлэхэд бэрх боловч энд дурдагдаж буй дөрвөлжин үсгээрх жуу бичиг нь дөрвөлжин үсгээр нангиад хэлээр, эсвэл, монгол хэлээр бичигдсэн байлаа ч гэсэн нэгэнт нангиадаар орчуулагдаагүй учраас “шэнчжи” гэж нэрлээгүй байж болох юм. Цаашид дөрвөлжин, эсвэл, монгол бичгээр бичсэн (Монгол, нангиад хэлээр байж болно) зарлигийг нангиадаар чухам юу гэж нэрлэдэг байсныг тодруулах шаардлагатай.

“Гуулин улсын судар”-т буй Монголын хааны зарлигийн бичгүүдийг ихэвчлэн “жуу [бичиг](ᠵᠢᠨ)” гэж нэрлэсэн, бас тэдгээрт монгол албан бичгийн тогтсон ёс бараг харагдахгүй байгаагаас үзэхэд Корйё улсад илгээх аливаа албан бичгийг монголоор бичээд, нангиадаар орчуулахаас илүүтэй, шууд нангиадаар бичдэг байсан байх магадлал тун өндөр байна. Үүнийг солонгосчууд эрт цагаас албан хэргээ нангиад хэлээр хөтөлдөг, нангиад хэл бичгийг маш сайн эзэмшсэнтэй холбон тайлбарлаж болно.

Нөгөө талаар, Корйё улсад илгээж байсан албан бичгүүдийн жинхэнэ эх эдүгээ уламжлагдан ирээгүй нь бидний судалгаанд бэрхшээл учруулж буй агаад монгол хэлээр бичээд, нангиадаар орчуулдаг, өөрөөр хэлбэл, монгол, нангиад хоёр хувь үйлддэг байсан байж болохыг ч үгүйсгэх аргагүй.

Нөгөө талаар, “Гуулин улсын судар”-т оруулахдаа монгол, эс бөгөөс нангиад эхийн хэлбэр онцлогийг эвдэн, агуулгыг алдагдуулалгүй, солонгос сурвалжийн хэлбэр найруулгаар тэмдэглэсэн гэж үзлээ гэхэд албан бичиг, захидлуудын монгол эхийн тухай бараг дурдахгүй байгаа нь хачирхалтай санагдана. Энэ бүхэн нь Корйё улсад илгээх аливаа албан бичгийг шууд нангиадаар бичдэг байсан гэж үзэхэд хүргэж байгаа юм. Гэвч цаашид илүү нарийн судалгаа хийж, ул суурьтай шинжлэн үзэх шаардлагатай гэж үзэж байна.

НОМЗҮЙ

Монгол хэлээр

1. Сумьяабаатар Б., "XIII-XIV зууны Монгол, Солонгосын харилцааны бичгүүд", ШУА-ийн хэвлэл, УБ., 1978.
2. Цэрэндорж Ц., “Манжийн эрхшээлийн үеийн Монголын түүхэнд холбогдох солонгос сурвалжийн зарим мэдээ” - “Чин улс ба монголчууд”, Тохокү их сургууль, Сэндай, 2012.
3. Цэрэндорж Ц., “Бичиг үсэг, албан бичгийн уламжлал” - “Хубилай хаан ба түүнийг залгамжлагчид”, УБ., 2015.

Солонгос хэлээр

4. Гуулин улсын судар, “Сурвалжит гэр”, 27-р дэвтэр, Пхеньян, 1975.
5. Гуулин улсын судар, “Сурвалжит гэр”, 7-р дэвтэр, Хөрвүүлсэн Хань Жөнхий, Сөүл, Кйөн-инь хэвлэл. 2008.
6. И Хйөнъжай, “Солонгос үндэстний соёлын нэвтэрхий толь 2”, Сөүл, Самхва хэвлэл, 1994.

7. Ким Рагжунь, “Нью-эйс солонгос хэлний тайлбар толь”, Сөүл, Кымсөн сурах бичиг хэвлэл, 1987.
- Sugiyama 杉山正明, モンゴル帝国の興亡<下>, 講談社現代新書, 1996. Орчуулсан Им Дайхый нар.